

SCI-CONF.COM.UA

PROGRESSIVE RESEARCH IN THE MODERN WORLD

**PROCEEDINGS OF X INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
JUNE 22-24, 2023**

**BOSTON
2023**

PROGRESSIVE RESEARCH IN THE MODERN WORLD

Proceedings of X International Scientific and Practical Conference

Boston, USA

22-24 June 2023

Boston, USA

2023

UDC 001.1

The 10th International scientific and practical conference “Progressive research in the modern world” (June 22-24, 2023) BoScience Publisher, Boston, USA. 2023. 560 p.

ISBN 978-1-73981-125-9

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Progressive research in the modern world. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA. 2023. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-progressive-research-in-the-modern-world-22-24-06-2023-boston-ssha-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: boston@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2023 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2023 BoScience Publisher ®

©2023 Authors of the articles

POLITICAL SCIENCES

58. *Пастухов А. В.* ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ДЕФІНІЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ 336
59. *Петренко І. І.* ПОНЯТТЯ «ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ» ТА ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ЙОГО РОЗУМІННЯ 342
60. *Попроцький О. П.* ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ 348
61. *Посвістак О., Лебідь Д.* ПОЛІТИКА ТА ПАР В УМОВАХ ВІЙНИ 355

PHILOLOGICAL SCIENCES

62. *Petrushyna K. S., Kravchuk V. V.* SPECIFICITIES OF TRANSLATION OF PASSIVE CONSTRUCTIONS IN TECHNICAL AND SCIENTIFIC TEXTS 363
63. *Бурковська О. Й., Бабошкін А. І., Калишко Є. О.* ПІДХОДИ ВЧЕНИХ ДО ПРОБЛЕМАТИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТЕРМІНА ТА ТЕРМІНОЛОГІЇ 366
64. *Дмитрошкін Д. Е.* ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ СПОРТИВНИХ КОМПОЗИТНИХ НОМІНАНТІВ 372
65. *Кобринець О. С.* ГАСТРОНОМІЧНИЙ КОД «СХІДНІ ЛАСОЩІ» У ТУРЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ 382
66. *Лещенко Г. В., Гречуха Л. О.* МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПАРАЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ 389
67. *Сипко Л. М.* ПРИЙОМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ В НОВЕЛІ БОГДАНА ЛЕПКОГО «КАРА» 394
68. *Терехова Д. І., Мелещенко А. Р.* АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ 403
69. *Чикур Л. Д., Дурбалова І. О.* КАЗКА ІВАНА ФРАНКА «ПРО БАГАЧА, ЩО ЇЗДИВ БІДУ КУПУВАТИ» В КОНТЕКСТІ КУРСУ «ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ДІТЕЙ» 407
70. *Чхетіані Т. Д., Гамзюк М. М.* НЕПОРОЗУМІННЯ В СПІЛКУВАННІ МІЖ ЧОЛОВІКАМИ І ЖІНКАМИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРАХ 417

ГАСТРОНОМІЧНИЙ КОД «СХІДНІ ЛАСОЩІ» У ТУРЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ

Кобринець Ольга Станіславівна,

к.філ.н., доцент

доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації

ХНЕУ ім. С. Кузнеця

м. Харків, Україна

Анотація: В статті розглянуто турецькі прислів'я та приказки з гастрономічним кодом «східні ласощі». Зроблено спробу знайти їхні тлумачення та підібрати до них українські повні та приблизні аналоги, виявити специфіку східної культури і ментальності у порівнянні з українською, східноєвропейською.

Ключові слова: турецька мова, українська мова, прислів'я та приказки, фразеологізми, міжкультурна комунікація.

Вживання їжі є культурним феноменом і об'єктом вивчення багатьох наук, у тому числі і філологічних, наприклад лінгвокультурології. Гастрономія – розуміння та знання тонкощів кулінарного мистецтва – знайшла своє відображення у мові та культурі різних народів. Особливо багатим прошарком з цієї точки зору є усна народна творчість, фольклор, про що свідчать прислів'я та приказки, афоризми та фразеологічні вирази.

Основою харчування будь-якої лінгвокультури є такі продукти, як хліб, м'ясо, риба, яйця, масло, мед. Їх називають універсальними прототипами, або кодами. А є національно марковані прототипи (коди). Так наприклад, для української кухні – це каша, борщ, пиріжки, сало з цибулею, чорний хліб. Для французької – це вино, сир, равлики. А для турецької – кебаб (kebab), піде (pide), піляв (pilav), пахлава (baklava), халва (helva), локма (lokma), гюлляч (güllaç), бекмез/пекмез (pekmez), айран (ayran), йогурт (yoğurt). Подібні страви

та продукти називають етнографізмами і саме в них виявляється етнокультурне маркування народу, нації.

Турецька кухня самобутня та цікава, вона має багато своїх національних традиційних страв, які є її візитною карточкою, особливо коли мова йде про солодощі та десерти. У даній роботі ми розглянемо турецькі паремії з гастрономічним національним кодом «східні ласощі»: халва, пахлава, локма, бекмез, мед.

Спочатку розглянемо декілька прикладів з гастрономічним компонентом «халва»: **Aça kuru ekmekek bal helvası gibi gelir.** (досл. *Голодному черствий хліб, неначе медова халва, смачним здається.*). Дуже схожа за значенням наступна приказка з лексемою «мед»: **Açlıkta darı ekmeği baldan tatlıdır.** (досл. *Під час голоду кукурудзяний хліб солодший за мед.*). Черствий або несмачний хліб у скрутні часи за відсутності їжі порівнюється у турецькій мові з солодкою халвою та медом. Не підлягає жодному сумніву, що саме хліб очолює ієрархію всього їстівного у будь-якому етносі. Хліб та печені вироби є базисом кухні будь-якої країни. Це символ життя, достатку, багатства, добробуту, працьовитості. Саме тому до хліба відносяться з такою повагою та шаную.

Sabırla koruk helva olur dut yaprağı atlas/ipek. (досл. *Якщо є терпіння, з кислого винограду можна отримати халву, а з листя тутового дерева атлас/шовк.*) Тлумачення: Кислий виноград перетворюється на солодкий виноград. Потім із виноградного соку роблять патоку (бекмез), а з патоки халву. Подібним є і процес отримання тканини з листя тутового дерева. Так само і людина, яка поводить себе терпляче, досягає успіхів у справах, які здаються спочатку нездійсненними. Той, хто вміє бути терплячим, досягає успіху. [1]

Helva şirin, nefis kâfir. (досл. *Халва чудова, сутність гріховна.*) Вживається у значенні: Люди допитливі за своєю природою. Все, що заборонено, не дозволено, гріховне, шкідливе, все те, що складно отримати, здається особливо спокусливим та бажаним для людини. Більшості людей нелегко подолати спокусу, тому що дуже важко боротися зі своєю сутністю. [2]

Zengin helvasını baldan pişirir, züğürt derman için pekmez bulamaz.

(досл. *Багатий готує собі халву із меду, а незаможній не може знайти бекмез (патоку) для виготовлення ліків.*) Бекмез, або патока, – це виварений до густини меду ягідний, найчастіше за усе виноградний сік. Знаходимо ідентичну приказку з синонімом *züğürt* (незаможній, не маючий грошей, бідний) = *yoksul* (бідний): **Zengin helvasını baldan pişirir yoksul, derman için pekmez bulamaz.** Тлумачення: Багаті та забезпечені люди живуть у достатку, і найдорожчі продукти у них завжди під рукою. Бідні люди зазнають труднощів навіть у задоволенні своїх найголовніших потреб. Вони не можуть купити найдешевшу їжу, іноді навіть дозволити собі ліки. [1]

Цікава, на нашу думку, турецька приказка «**Ana ile kız, helva ile koz**» (досл. *Матір з дочкою, неначе халва з волоським горіхом*), в якій спадкова схожість матері з донькою порівнюється з нерозривністю двох понять: східних ласощів та їхньою невід’ємною складовою, горіхом. [3, с.151]

Пахлава (*baklava*) – солодкі тістечка з прошарованого тіста із додаванням меду, волоського горіха, миндалю або фундука. Це одна з найвідоміших східних ласощів.

Her gün baklava börek yense bıılır. (досл. *Якщо їсти кожного дня пахлаву з пиріжками, то набридне.*) Вживається у значенні «якщо займатися постійно однією справою, то це швидко набридає».

Zengin yer baklava güllaç, fakir yer bulgur bulamaç, sabah kalkar ikisi de aç. (досл. *В багатих домах (місцях) їдять пахлаву і гюлляч, в бідних домах булгур та кашу; вранці і ті, і інші прокидаються голодними.*)

Bakla değil vakitsiz baklava olsa yenmez. (досл. *Якщо це невчасно, то не тільки боби, а й пахлаву не їстимуть*). Пояснення: Пахлава – це десерт, який люблять усі. Навіть якщо ви запропонуєте не боби, а пахлаву людині ситій або без апетиту, вона відмовиться і не їстиме. Тому, якщо потрібно зробити добру справу, вона має бути зроблена вчасно.

Darı unundan baklava, incir ağacından oklava olmaz. (досл. *Немає пахлави з просяного борошна чи скалки з фігового дерева.*) Тлумачення: Для якісного виконання тієї чи іншої роботи потрібно використовувати певні

інструменти та відповідне обладнання. Гарну річ, якісний товар неможливо отримати при використанні поганих або непридатних засобів виготовлення. [4] В українській мові існує вульгарний аналог цього прислів'я «Не можна зробити кулю із лайна».

Локма – це солодкі пончики, які смажать у фритюрі, а потім обмочують у солодкому сиропі з цукром або медом, посипають корицею. У турецькій мові має і інше значення – «шматок, один укус».

Lokma çığnenmeden yutulmaz. (досл. *Локму неможливо проковтнути, не розжувавши.*) В українській мові існує аналог за змістом «Без труда не витягнеш і рибку із пруда».

Lokma karın doyurmaz, şefkat arttırır. (досл. *Локма не наповнює шлунок, вона посилює співчуття.*) Значення: Частування або подарунок є цінним не тому, що він наповнює шлунок чи приносить задоволення, а тому, що це посилює любов і приязність між людьми.

Büyük lokma ye, büyük söz söyleme. (досл. *Їжте великими шматками, не говоріть гучних слів.*) Має три тлумачення: 1. «Ніколи не можна недооцінювати життєве становище інших». 2. «Ніколи не кажіть важливі речі, не будучи впевненими». 3. «Не кажіть нічого остаточного про те, що ви не можете виконати або завершити». [5]

Наведемо декілька сталих фразеологічних висловів з цим гастрономічним кодом: **lokması ağzında büyümek** – застрягати у горлі через хвилювання, відсутність апетиту тощо (*про шматок їжі*); **lokmasını saymak** – слідкувати, спостерігати за столом, хто скільки з'їв; **lokmasını dökmek** – пекти і роздавати солодкі пиріжки (*на згадку про покійного на сороковий день*). [6]

Мед у будь-якій культурі уособлює багатство, добробут та солодке життя. Це універсальний прототип.

Bal ile kaymak isteyen, akçesine kıymak gerek. (досл. *Той, хто хоче їсти мед і вершки, повинен не жаліти на це гроші.*) Значення: Людина, яка хоче отримати щось якісне, цінне і дороге, повинна враховувати витрати і бути готовою пожертвувати грошима. В українській мові є приблизне за значенням

прислів'я «Любиш кататися, люби і санчата возити».

Bal tutan parmağını yalar. (досл. *Той, хто має мед, пальці облизує.*)
Значення: Людина, яка відповідає за роздачу благ іншим, отримує більшу чи меншу користь від того, що вона роздає.

Balı dibinden, yağı yüzünden yemeli. (досл. *Мед потрібно їсти з дна горщика, а масло з поверхні.*) Значення: Кожна людина, як і кожна річ, мають свої особливості.

Bal bal demekle ağız tatlı olmaz. (досл. *Від того, що скажеш «мед», у роті солодке не стане.*) = Скільки не кажи «халва», в роті солодке не стане. Ми маємо український еквівалент «Розмовами ситим не будеш».

Ballı pide yeniçeriyi yumuşatır. (досл. *Медові пиде пом'якшують навіть яничар.*) Значення: Солодка та смачна їжа здатна розчулити та зробити добрішими навіть самих жорстоких людей.

Bedava sirke baldan tatlıdır. (досл. *Дармовий оцет солодке за мед.*). В українській мові існує повний аналог цієї приказки.

В українській мові існує приказка «Де мед, там і мухи». У турецькій знаходимо декілька варіацій з цієї теми: **Balım olsun sinek Bağdat tan gelir.** (досл. *Нехай у мене буде мед, а муха і із Багдада прилетить.*) = **Bal olan yerde sinek de olur.** (досл. *У тому місці, де є мед, будуть і мухи.*) = **Bal olan yerde sinek de bulunur.** (досл. *Де мед, там і мухи.*).

Приказка **Balım olsun sinek Bağdat tan gelir.** (досл. *Нехай і у мене буде мед, а муха і із Багдада прилетить.*) має декілька дуже цікавих тлумачень: 1. Коли у вас є майно, маєток і гроші, багато людей захочуть цим скористатися, а деякі з них навіть будуть готові приїхати здалеку. 2. Людина з якісним та гарним товаром не матиме проблем з пошуком клієнтів та продажем продукції. Навіть якщо товар не рекламується, покупці, яким відома його справжня ціна, приїжджають з найвіддаленіших місць. [7]

Фразеологічні вирази з кодом «мед»: **bal gibi** – солодкий, наче мед; преспокійно; **bal dök te yala** – хоч медом намаж, та злизуй (*про ідеальну чистоту*); **bal alacak çiçeği bilmek** (досл. *знати квітку, яка дає мед*) – знати, де

можна розжитися / напасти на золоту жилу; **Yağ bal olsun!** (досл. *Масло і мед нехай будуть!*) – На добре здоров'я! (*про їжу*).

З-поміж 22 розглянутих турецьких прислів'їв та приказок з гастрономічним компонентом «східні солодощі», було виявлено тільки 2 повних аналоги в українській мові та 4, які мають приблизний схожий зміст, але діаметрально різні лексичні засоби реалізації. Це пояснюється специфікою обраного нами для аналізу лексичного матеріалу та відмінностями національних кухонь країн. Зазначимо, що мед є універсальним гастрономічним кодом, тому нам вдалося знайти в рідній мові два повні аналоги.

Розуміння тлумачення прислів'їв та приказок полегшує міжкультурну комунікацію між представниками різних націй. Розглянуті паремії (фразеологічні вирази у самому широкому сенсі) з гастрономічним компонентом дають нам уяву про культуру споживання їжі певної країни, про її пріоритети, матеріальні та нематеріальні надбання, устрій побуту та духовні і моральні цінності етносу. З їхньою допомогою можна з'ясувати важливість того чи іншого харчового продукту або страви для культури країни, її історії та традицій, адже фразеологізми є ментальним дзеркалом національно-культурних цінностей народів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. <https://www.huzursayfasi.com/atasozleri-ve-anlamlari-sayfasi/82343-helva-ile-ilgili-atasozleri-ve-anlamlari-s1.html>
2. <https://www.dersimiz.com/atasozleri-sozlugu/helva-sirin-nefis-kafir-atasozu-2690>
3. Кобринець О. С. Зображення родинних зв'язків у французьких, турецьких та українських прислів'ях та приказках / О. С. Кобринець, Л. В. Савицька, О. Я. Пантелєєва // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-

упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. – Дрогобич :
Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Вип. 57. – Т.2. – с. 149-156. – Режим
доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28778>

4. <https://www.huzursayfasi.com/atasozleri-ve-anlamlari-sayfasi/80204-baklava-ile-ilgili-atasozleri-ve-anlamlari-s1.html>

5. <https://www.huzursayfasi.com/atasozleri-ve-anlamlari-sayfasi/35540-lokma-ile-ilgili-atasozleri-ve-anlamlari-s1.html>

6. <https://www.nenedirvikipedi.com/atasozuvedeyim/lokma-kelimesi-ile-ilgili-atasozleri-ve-deyimler-25393.html>

7. <https://www.milliyet.com.tr/cocuk/atasozleri/b-harfiyle-baslayan-atasozleri/bal-bal-demekle-agiz-tatlanmaz-atasozunun-anlami-ne-demek-kisaca-atasozu-aciklamasi-6364749>